

חוברת למידה עצמית: וידוי הגדול

אמנון שמוש · שיר · חט"ב (ז'–ט')

- מהדורה למורה: תשובות, מחוון, מערך שיעור, התאמות
- חלק א' – הבנה ומידע
- חלק ב' – פרשנות ואמצעים אומנותיים
- חלק ג' – כתיבה והערכה
- כרטיס יציאה

מהדורה למורה

אמנון שמוש נולד בחלב שבסוריה, עלה לארץ ישראל בילדותו, והיה חבר קיבוץ וסופר שכתב רבות על עולם יהודי ארצות המזרח ועל המפגש בינו לבין החברה הישראלית החדשה. בשיר "וידוי הגדול" דובר מבוגר מתוודה: כשאמו הייתה בחיים ובאה לבקר אותו בכל קיץ, הוא היה עסוק מדי בבניית הקיבוץ כדי להקשיב לסיפוריה. רק אחרי מותה, כשהוא עצמו התחיל לכתוב, הבין כמה מעולמה נשאר בתוכו. זהו שיר על פער בין דורות ובין תרבויות, על החמצה ועל זיכרון – שיר שכל אחד מאיתנו יכול לשאול מולו: למי אני לא מקשיב מספיק?

מפתח תשובות – חלק א'

#	שאלה	תשובה / כיוון
1	מיהו הדובר בשיר, ואל מי הוא מתייחס?	בן מבוגר, המתייחס לאמו שנפטרה.
2	מתי הייתה האם מגיעה לבקר?	בכל קיץ.
3	השלימו: הבן היה עסוק בעבודה ב_____.	בקיבוץ
4	מה קרה בסתיו, ומה קרה בחורף?	בסתיו התחיל לכתוב סיפורים; בחורף (אחרי קיץ שבו לא באה) האם נפטרה.
5	מה גילה הדובר כשקרא את סיפוריו?	שעולמה של אמו – תרבות שלמה – נמצא בתוכם.

מפתח תשובות – חלק ב'

#	שאלה	תשובה / כיוון
6	הסבירו את הדימוי "קולה מתנגן כעוד".	דיבור מוזיקלי וחם; העוד מקשר לתרבות המזרח.
7	איזה ניגוד בונה השיר בין האם לבן? תנו שתי דוגמאות.	מספרת מול לא מקשיב; פנאי מול עסוק; עבר ומסורת מול הווה וקיבוץ.
8	איזה אמצעי יש ב"אזני הייתה סתומה ולבי ער"?	רמז לשיר השירים
9	מה תפקיד השורות הקצרות בשיר?	יוצרות קצב של וידוי, היסוס ורגש כן.
10	האם הדובר הוא דמות דינמית? נמקו.	כן – בהבנה: מאדישות להכרה ולחרטה.

מפתח תשובות – חלק ג'

#	שאלה	תשובה / כיוון
11	כתבו מכתב מן הדובר אל אמו (12–15 שורות) לפי ההנחיות.	תשובה אישית – לפי המחוון.
12	האם לדעתכם אפשר לתקן החמצה כזו? איך? נמקו.	תשובה אישית מנומקת: למשל דרך כתיבה, תיעוד והעברת הסיפורים הלאה.

סולם שאלות לדיון – כיווני תשובה

שאלה	כיוון תשובה
מתי הייתה האם מגיעה לבקר את הדובר?	בכל קיץ.
במה היה הדובר עסוק בזמן ביקורי האם?	בעבודה ובבניית הקיבוץ – בהוצאת הקיבוץ מן הבוץ ובקידום המפעלים.
אילו פרטים מתארים את האם (קול, ידיים, תכשיטים)?	קולה מתנגן כעוד, כפות ידיה מסבירות, וצמידי הזהב שלה מצלצלים.
מה התחיל הדובר לעשות בסתיו?	לכתוב סיפורים.
מה קרה לאם?	קיץ אחד לא באה, ובחורף נפטרה.
מה מבטא הדימוי "קולה מתנגן כעוד"?	דיבורה מוזיקלי וחם, וקשור לתרבות המזרח (העוד – כלי מזרחי); האם היא עולם של צלילים ומסורת.
מדוע הדובר מתאר את עצמו כ"אוזן סתומה"? מה הוא מודה בכך?	הוא מודה שלא הקשיב, שהתעלם מאמו ומעולמה; זה הווידוי – החטא שלו הוא חוסר ההקשבה וההתרחקות ממורשת המשפחה.
הסבירו את הרמז לשיר השירים ב"אזני הייתה סתומה ולבי ער".	בשיר השירים הדוברת ישנה אבל לבה ער לאהובה. כאן: הבן לא הקשיב בהכרה, אבל לבו קלט את סיפורי אמו, והם חלחלו אליו וצצו בסיפורים שכתב.
מה הקשר בין מות האם לבין הכתיבה של הדובר?	הכתיבה מתחילה עוד לפני מותה, אבל רק אחריו הוא קורא ומגלה שעולמה נמצא בסיפוריו. הכתיבה ממשיכה את תפקידה של האם כמספרת – כך המורשת עוברת הלאה.
מדוע לדעתכם נקרא השיר "וידוי הגדול"?	וידוי הוא הודאה בחטא וחשבון נפש (כמו ביום הכיפורים). הדובר מתוודה על חטא גדול בעיניו – שלא הקשיב לאמו ולא העריך את עולמה. "הגדול" מבטא את עומק החרטה.

שאלה	כיוון תשובה
האם לדעתכם הדובר אשם? או שאפשר להבין את ההתנהגות שלו בתקופה ההיא? נמקו.	תשובה אישית מנומקת: אפשר לטעון שהיה אשם בחוסר רגישות; ואפשר להבין שהיה צעיר, שקוע בבניית חברה חדשה שראתה בעולם הישן משהו שיש להשאיר מאחור. תשובה טובה מתייחסת לשני הצדדים ולמילים בשיר.
מה השיר יכול ללמד אתכם על הקשר שלכם עם המבוגרים במשפחה?	תשובה אישית: חשיבות ההקשבה כל עוד אפשר, שאלת שאלות, תיעוד סיפורי משפחה; גם אם לא מקשיבים תמיד – משהו נקלט.

מחוון למשימת הכתיבה (100)

קריטריון	נק'	תיאור
נאמנות לשיר ולדובר	30	המכתב משקף את החרטה, את הגילוי ואת פרטי השיר.
שימוש בפרט ובאמצעי אומנותי	25	פרט מן השיר ודימוי מקורי, משולבים בטבעיות.
מבנה מכתב	20	פנייה, גוף וסיום ברורים.
לשון ורגש	25	לשון תקנית, עשירה ורגישה.
סה"כ	100	

מערך שיעור – 45 דקות

דקות	שלב	מה עושים
5	פתיחה – סיפור משפחתי	כל תלמיד/ה כותבים בשקט משפט אחד שמבוגר במשפחה נוהג לומר. שיתוף מרצון.
10	קריאה ראשונה	קוראים את השיר במקראה הכיתתית בקול; שאלות מידע: מי, מתי, מה קרה.
12	שני עולמות	בזוגות: טבלה – האם מול הבן (צלילים, פעולות, זמן, מקום). מזהים דימוי, מטאפורה וניגוד.
8	התפנית והגילוי	דיון: מה משתנה בסתיו ובחורף? הסבר הרמז לשיר השירים.
7	כתיבה	התחלת המכתב מן הדובר אל אמו.
3	כרטיס יציאה	משפט אחד: מה למדתי מהשיר על הקשבה?

מפת התאמות

מסלול	מה מותאם
חט"ב רגיל	החוברת במלואה

מסלול	מה מותאם
חנ"מ	לקרוא בקול את השאלות, לאפשר מענה בעל־פה או בבחירה מ־3 אפשרויות, בלי הגבלת זמן, רמז אחרי שתי טעויות
עולים	לצרף את טבלת המילים מעמוד היצירה באתר, משפטים קצרים, מילון בלחיצה באתר
יסודי / תיכון	לשונית "יסודי" או "תיכון" בעמוד היצירה באתר

לוודא

- שנות חייו של אמנון שמוש (1929–2022) ומקום הולדתו חלב שבסוריה; גיל העלייה וקיבוץ מגוריו
- שהשיר נכתב בערב יום הכיפורים, ושהשם רומז לווידוי של יום הכיפורים
- הציטוטים הקצרים: "קולה מתנגן כעוד", "אזני הייתה סתומה ולבי ער", "להוציא את הקיבוץ מן הבוץ", "כלי אוזן סתומה" (נוסח מדויק – מול המקראה)
- בשיר האם מספרת על דמויות מן המקרא (בן צרויה) ועל קמעות – לוודא את הנוסח
- סדר העונות בשיר (אביב, קיץ, סתיו; קיץ שבו לא באה; חורף שבו נפטרה)

חוברת התלמיד: וידוי הגדול

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

אמנון שמוש נולד בחלב שבסוריה, עלה לארץ ישראל בילדותו, והיה חבר קיבוץ וסופר שכתב רבות על עולם יהודי ארצות המזרח ועל המפגש בינו לבין החברה הישראלית החדשה. בשיר "וידוי הגדול" דובר מבוגר מתוודה: כשאמו הייתה בחיים ובאה לבקר אותו בכל קיץ, הוא היה עסוק מדי בבניית הקיבוץ כדי להקשיב לסיפוריה. רק אחרי מותה, כשהוא עצמו התחיל לכתוב, הבין כמה מעולמה נשאר בתוכו. זהו שיר על פער בין דורות ובין תרבויות, על החמצה ועל זיכרון – שיר שכל אחד מאיתנו יכול לשאול מולו: למי אני לא מקשיב מספיק?

לפני הקריאה

חשבו על אדם מבוגר במשפחה שלכם שאוהב לספר סיפורים מ"פעם". מתי הקשבתם לו באמת? כתבו משפט אחד שהייתם רוצים לשאול אותו, לפני שנקרא את השיר.

קוראים את היצירה במקראה הכיתתית

קראו את היצירה במקראה, ואז ענו על השאלות בחוברת.

הר הסיפור שלי

שלב	מה קורה? (כתבו במילים שלכם)
פתיחה	
התפתחות	
תפנית	
גילוי	
סיום	

כרטיס דמות

דמות	ראשית/משנית	עגולה/שטוחה	דינמית/סטטית	תכונה + הוכחה
הדובר (הבן)				
האם				

חלק א' – הבנה ומידע

1. מיהו הדובר בשיר, ואל מי הוא מתייחס?

2. מתי הייתה האם מגיעה לבקר?

א) בכל קיץ ב) בחגים בלבד ג) בכל שבוע

3. השלימו: הבן היה עסוק בעבודה ב_____.

4. מה קרה בסתיו, ומה קרה בחורף?

5. מה גילה הדובר כשקרא את סיפוריו?

חלק ב' – פרשנות ואמצעים אומנותיים

6. הסבירו את הדימוי "קולה מתנגן כעוד".

7. איזה ניגוד בונה השיר בין האם לבן? תנו שתי דוגמאות.

8. איזה אמצעי יש ב"אזני הייתה סתומה ולבי ער"?

א) רמז לשיר השירים ב) אונומטופיאה ג) האנשה

9. מה תפקיד השורות הקצרות בשיר?

10. האם הדובר הוא דמות דינמית? נמקו.

חלק ג' – כתיבה והערכה

11. כתבו מכתב מן הדובר אל אמו (12–15 שורות) לפי ההנחיות.

12. האם לדעתכם אפשר לתקן החמצה כזו? איך? נמקו.

🖊️ משימת כתיבה

כתבו מכתב מן הדובר אל אמו, שנים אחרי מותה (12–15 שורות): ספרו לה מה גיליתם בסיפורים שלכם, על מה אתם מצטערים, ואיזה סיפור שלה הייתם רוצים לשמוע שוב. שלבו לפחות דימוי אחד ופרט אחד מן השיר.

✂️

📰 כרטיס יציאה

1. משפט אחד שלמדתי מהשיר:
2. דימוי אחד מהשיר ומה הוא מבטא:
3. שאלה שהייתי רוצה לשאול את הדובר: